

Lynn Hankinson Nelson - Jack Nelson: *Quine*

Přeložil Marián Zouhar. Albert Marenčin - Vydavateľstvo PT,
Bratislava 2005, 127 s.

Přestože Quinovo jméno u nás dávno není neznámé, teprve loni jsme se dočkali prvního systematictějšího úvodu do jeho myšlení. Je jím útlá knížka manželů Nelsonových, kterou vydalo nakladatelství PT ve své řadě profilů nejvýznamnějších filosofů. O zařazení Quina do takové řady by nemělo být pochyb, přestože, slovy quinovského znalce Garyho Kempa, přes veškerou svou slávu je Quine stále silně nedoceněn. Toto nedocenění se projevuje hlavně v tom, že z Quina se opakovaně probírá jen pár známých tezí, přičemž se opomíjejí další důležité body jeho myšlení.

Recenzované knize je třeba přičíst k dobru, že zmíněným neduhem netrpí a výklad Quinových názorů neredukuje, což je při vědomí malého rozsahu publikace třeba vyzdvihnout. Ne všechno ovšem v knížce plyne hladce. Největším úskalím je již první, úvodní kapitola, na jejímž konci ve čtenáři převládne pocit zděšení. Zdá se, že se mu v knize dostane jen neuspořádaného shluku nedovysvětlených Quinových názorů a pojmů, útržků z jeho života a nepovedených historek o něm. Hned v druhé kapitole se ale dojem výrazně zlepší, a tento stav víceméně přetrvá až do konce.

Důvodem úspěchu Nelsonových je to, že dali ústřední roli tomu skutečně nejdůležitějšímu u Quina, totiž jeho revidované empiristické teorii evidence. Detaily tohoto souboru epistemologických tezí Quine rozpracovával po celý život; teprve na jeho podkladě dávají mnohé jeho filosofické teze smysl. Nelsonovi v knize postupně probírají Quinovu novou teorii evidence, jeho všeobecně známý útok na rozlišení mezi analytickými a syntetickými pravdami, holistickou distribuci významu, reformovanou verzi empirismu, a podstatu jeho ontologických úvah. V závěrečných partiích knížky pak samozřejmě dojde i na tezi o neurčitosti překladu (a rovněž na teze o nevymezenosti reference a nedourčenosti teorie pozorování), poslední kapitola je věnována Quinovu pojetí „naturalizované epistemologie“. Výklad autorů je vesměs přehledný a je podložen suverénní znalostí rozsáhlého souboru Quinových textů. Práce se snaží nejen vysvětlit leckdy obtížně srozumitelné Quinovy myšlenky, ale též osvětlit jejich systematické souvislosti, čemuž odpovídá i uvedené řazení kapitol. O povaze těchto souvislostí ale Quine jen zřídka hovoří explicitně, což klade na interpreta zvýšené nároky. Nelsonovi proto na několika místech knihy zdůrazňují, že jejich rekonstrukce systematických vazeb Quinových tezí je jen hypotetická. Domnívám se však, že jejich interpretační strategie je plausibilní a vyvážená.

Práce má ale i pár nedostatků, které nelze přejít mlčením. V první řadě je škoda, že autoři tu a tam zůstali v bezpečí čistě referujícího výkladu a nepokusili se o fundamentálnější typ vysvětlení. Tato výtka se týká především sedmé kapitoly (o neurčitostech), která vyznívá tak trochu do ztracena a nepřipraveného čtenáře asi poněkud zmate. Jiný nedostatek se týká nedostatečného vymezení některých základních položek Quinova pojmosloví, zejména klíčového pojmu fyzikalisticky chápaného faktu (*fact of the matter*). Rád bych se podrobněji vyjádřil také k několika sporným bodů výkladu. Za prvé, počínaje druhou kapitolou se operuje s tím, že Quine chápe smyslovou zkušenost jako aktivizaci vnějších receptorů, kterou si poznávající subjekt neuvědomuje. To není přesné. Quine neredukuje zkušenost na aktivizaci exteroceptorů, ale soustředí se na ten prvek zkušenosti, který je podle jeho mínění nejlépe uzpůsoben k tomu, aby se kolem něj dala vybudovat seriózní teorie poznání. Postupuje podobně jako přírodovědec: chce izolovat pro teorii relevantní faktory a oddělit je od těch ostatních (kterých je převaha). Nikdy by ho ale nenapadlo tvrdit, že osvětlení retiny a pod. máme pokládat za adekvátní zachycení zkušenosti ve vší její plnosti. S tím do jisté míry souvisí i nejasnost na s. 46, kde se hovoří o tom, že naše smyslová zkušenost může být významně ovlivněna vědeckou teorií, kterou přijímáme. Pokud jako autoři chápeme smyslovou zkušenost jako stimulaci vnějších receptorů, vyjde nám, že tyto stimuly mohou být ovlivněny teorií, což je nesmysl, protože stimuly jsou přírodní události, nikoli něco, co může podléhat teoretické interpretaci. Musí tedy jít o „zkušenost“ v jiném smyslu, než v jakém se o ní v knize jinak hovoří – představa, již mají autoři na mysli, podle všeho vystihuje spíš pojetí vědy u T. S. Kuhna, nikoli u Quina. Dále, na s. 27 se dočteme, že jediným typem vět, které mají svůj vlastní izolovatelný empirický obsah (a nepodléhají tak tezi sémantického holismu), jsou observační věty a věty „jim příbuzné“. Není mi jasné, o jakých příbuzných větách je řeč: svůj vlastní empirický obsah mají u Quina jen věty observační, tečka. (Autoři také pozapomněli upozornit na to, že kategorie observačních vět po desítky let odolávala Quinovým pokusům o přesné vymezení – k tomu srov. A. George, Quine on Observation, in: P. Kořátko a A. Orenstein, eds., *Knowledge, Language and Logic*, Kluwer 2000). Poslední poznámka se týká výběru terminologie. Autoři se rozhodli říkat referenční nevymezitelnosti „slabá neurčitost překladu“ (s. 96). To ale neladí s tím, co Quine o referenční nevymezitelnosti píše: ta totiž v jeho pojetí *neimplikuje* neurčitost překladu. Z toho důvodu není vhodné oba termíny směšovat.

Recenzovaná kniha pochopitelně není tak komplexním přehledem Quinovy filosofie jako třeba známé práce Rogera Gibsona (*The Philosophy of W. V. Quine a Enlightened Empiricism*) a dalších quinologů, všem zájemcům

o prvni seznámení s Quinovou filosofií ji však doporučuji. Upozorňuji ale, že kniha je skutečně jen základním úvodem, který nechává mnoho otázek, které kritického čtenáře Quina musí napadnout, otevřených. V žádném případě neposkytuje vyčerpávající vysvětlení Quinových filosofických názorů, a čtenáři tak nezbude nic jiného než sednout si ke Quinovým textům a pokusit se skutečně plně zrekonstruovat jeho teze a argumenty. Dobrou zprávou je přitom to, že kromě již vyšlých překladů tří Quinových prací (*Hledání pravdy, Od stimulu k vědě a Z logického hlediska*) bude v příštím roce k dispozici i česká verze knihy *Quiddities* a soubor jeho klasických článků z ontologie, epistemologie a sémantiky.

Tomáš Maroan

Darrell Wheller: *Davidson*

Preložil Michal Petruška. Albert Marenčin - Vydavateľstvo PT,
Bratislava 2004, 120 s.

Pretože je recenzovaná publikácia vôbec prvou monografiou v našom jazykovom prostredí zameranou na filozofickú prácu Donalda Davidsona, bude dobré venovať jej zvýšenú kritickú pozornosť, hoci tento typ popularizačných edícií nie je z pohľadu autora recenzie ničím, čo treba príliš propagovať. Napriek tejto dopredu priznanej predpojatosti sa domnievam, že Wheller pomerne úspešne vypichol to podstatné z Davidsona, čo sa dá na cca 120 stranách úvodného textu, s ohľadom na adresáta, ktorého mal zrejme na mysli, rozumne vyložiť tak, aby nedošlo na fatálne zjednodušenia a hrubé interpretačné omyly.

V 1. kapitole – *Od pravdy k radikálnej interpretácii* – Wheller vykladá Davidsonovu teóriu významu, ktorá je založená na Tarského formálnej definícii pravdy a na teórii radikálnej interpretácie. Tarského definícia poskytuje adekvátnu formu teórii významu, pretože pomocou rekurzívnych techník rekonštruuje kompozicionálnu štruktúru jazyka, a tým zabezpečuje, že jazyk je naučiteľný; metóda radikálnej interpretácie jej poskytuje obsah, pretože vzťahuje jazyk k aktuálnemu jazykovému správaniu komunity či jedinca. Úlohou radikálneho interpreta je súčasne určiť významy hovorcových výpovedí a obsahy jeho presvedčení, pričom sa opiera o relatívne chudobnú evidenciu hovorcových špecifických postojov k neinterpretovaným vetám a pozorovateľných okolností – o evidenciu typu *X pokladá „p“ za pravdivú práve vtedy keď vonku prší*. Interpret by sa však nedostal príliš ďaleko keby